

โซเครตีส

โซเครตีส

โซเครตีส (Socrates) เป็นครู นักคิดและนักปรัชญาชาวกรีกเกิดในกรุงเอเธนส์ (Athens) ราว 470 ปีก่อนคริสตศักราช เขามีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาที่เอเธนส์มีความเจริญสูงสุดที่เรียกกัน

ว่ายุคคลาสสิก (Classical period) ของวัฒนธรรมกรีก ในช่วงเวลาแรกอยู่ภายใต้การปกครองของจักรพรรดิเพอริเคลส (pericles) ชาวเอเธนส์มีอำนาจมาก ต่อมาเกิดสงครามเปโลพอนเนเซียน (Peloponnesian war) ซึ่งยุติลงด้วยชัยชนะของเอเธนส์

โซเครตีส (469-399 ก่อน ค.ศ.)

ชีวิตและการงาน

รายละเอียดเกี่ยวกับบิดามารดาและการศึกษาของโซเครตีสไม่ค่อยมีใครทราบมากนัก รู้แต่ว่าครอบครัวของเขาไม่ค่อยสงบสุข แต่งานกับผู้หญิงปากร้ายเจ้าอารมณ์ เขาเป็นคนค่อนข้างตระหนี่แต่มีปัญญาความคิดเฉียบคม เขาไม่ค่อยจะประกอบกิจการอะไรที่เป็นชิ้นเป็นอันเท่าใด กล่าวกันว่าถ้าไม่มีลูกศิษย์ที่เคารพและเทิดทูน

เขาอย่างมาก เช่น เพลโตแล้วโซเครตีสคงจะไม่มีคนรู้จัก ความคิดทางปรัชญาและวิธีสอนของโซเครตีสจะไม่ได้เผยแพร่ ในวัยหนุ่มโซเครตีสเคยเป็นทหารที่รบอย่างห้าวหาญมาก มีความอดทนสูง เป็นคนกล้าพูดกล้าแสดงโดยเฉพาะเกี่ยวกับความยุติธรรมและอยู่ดีธรรมในสังคม ระยะเวลาหนึ่งโซเครตีสมีอาชีพเป็นช่างสกัดหิน และช่างแกะสลัก แต่ไม่มีผลงานที่น่าสนใจ ในช่วงชีวิตที่

เขายึดอาชีพเป็นช่างแกะสลักอยู่ นั่นเขามีความสนใจด้านวิทยาศาสตร์ตามความคิดและความสำเร็จของชนชาวไอโอเนียน (Ionians) ด้วย แต่ต่อมาเขาพบว่าทฤษฎีวิทยาศาสตร์ของชาวไอโอเนียนนั้น ไม่สามารถช่วยให้ประชาชนเข้าใจตัวเองได้ โซเครตีสจึงหันเหความสนใจจากวิทยาศาสตร์ไปสู่เรื่องราวทางจริยศาสตร์ พยายามหาคำตอบปัญหาจริยศาสตร์ด้วยวิธีการเรขาคณิต นั่นคือเริ่มจากการตั้งสมมุติฐานแล้วพิสูจน์หาความจริง นับได้ว่าโซเครตีสเริ่มต้นความสนใจทางด้านปรัชญา ระยะเวลาที่เขาหันมาสนใจทางด้านปรัชญาอย่างจริงจัง คิดและอภิปรายปรัชญากับทุกคนที่เขามีโอกาสพูดคุยด้วย

โซเครตีสเป็นครูที่ไม่สอนตามวิธีที่นิยมกันในสมัยนั้น ไม่ได้จัดเป็นชั้นเรียนไม่มีการปาฐกถา ไม่ใช่วิธีบอกเล่า (telling method) แต่เขาใช้วิธีสอนแบบตั้งคำถามง่าย ๆ ให้ศิษย์ตอบ เช่น

ทำไมคนจึงทำผิด

ความดีคืออะไร

การทำความดีคืออย่างไร

เป็นต้น

เมื่อโซเครตีสได้รับคำตอบจากศิษย์แล้ว เขาจะถามคำถามต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งศิษย์สามารถสรุปคำตอบของคำถามแรกได้ด้วยตัวเอง วิธีสอนแบบนี้ต่อมาเรียกกันในวงการศึกษาว่าวิธีสอนแบบโซเครตีส (Socratic Method of Teaching)

การตั้งคำถามของโซเครตีสนั้นเป็นการช่วยุให้แต่ละคนได้รู้จักคิดและในที่สุดจะหาคำตอบได้ด้วยตัวเอง วิธีสอนแบบนี้เป็นวิธีที่บุคคลทั่วไปมีความชื่นชมเป็นอันมาก เป็นเหตุให้เขามีเพื่อนร่วมคิดเป็นจำนวนไม่น้อย และบุคคล

เหล่านี้เป็นผู้ร่วมอภิปรายด้านปรัชญากับเขาเป็นเวลาหลายปี

เป็นที่น่าสังเกตว่า ตลอดเวลาที่ผ่านมานั้น โซเครตีสไม่เคยเขียนหนังสือเลยแม้แต่เล่มเดียว

ต้นเหตุแห่งความโกรธแค้น

ด้วยเหตุที่โซเครตีสวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของบุคคลต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา อยู่เสมอเป็นการเพิ่มศัตรูให้แก่ตัวเอง กอรปกับเขาเริ่มมีอิทธิพลครอบงำเหนือจิตใจเด็กหนุ่มสาว ซึ่งเป็นลูกผู้ดีมีตระกูลชาวเอเธนส์ส่วนใหญ่อีกด้วย ทำให้ศัตรูของเขายิ่งมากเป็นทวีคูณ และระยะ 2-3 ปี ที่ผ่านมา ชนชั้นปกครองกลุ่มเอเธนส์เก่าเริ่มสูญเสียอำนาจลงไป เป็นเหตุให้บุคคลกลุ่มนี้เพิ่มความเกลียดชังโกรธแค้นโซเครตีสเพิ่มขึ้นอีก คนกลุ่มนี้เริ่มกระพือข่าวว่าโซเครตีสเป็นผู้ที่พยายามทำลายความดีอันเก่าแก่ทั้งด้านศาสนา วัฒนธรรมและจริยธรรมของชาวเอเธนส์ช่วยุให้ชาวเอเธนส์คิดถึงสิ่งที่จะเกิดในสังคมต่อไปและชี้ให้เห็นอันตรายว่าเด็กหนุ่มสาวชาวเอเธนส์กลุ่มหนึ่งภายใต้การชี้นำของโซเครตีสทำตัวเป็นศัตรู และขาดความจงรักภักดีต่อเอเธนส์ โดยย่ำว่าพวกนี้กำลังจะทำให้เกิดการปฏิวัติเพื่อเปลี่ยนเอเธนส์เป็นรัฐประชาธิปไตย

วาระสุดท้ายของชีวิต

เมื่อเหตุการณ์บานปลายออกไปถึงที่สุด ชาวเอเธนส์เก่าทั้งหลายก็ลุกฮือขึ้นต่อต้านและเข่นฆ่าเด็กหนุ่มสาวกลุ่มนั้นเป็นจำนวนมาก ครั้นเหตุการณ์สงบลงเวลาผ่านไปไม่นานนัก โซเครตีสถูกจับเข้าคุกในข้อหาว่าสร้างพระเจ้าองค์ใหม่ให้แก่ชาวเอเธนส์และเป็นผู้มีอิทธิพลครอบงำจิตใจเด็กหนุ่มสาวกลุ่มที่ถูกเข่นฆ่าเหล่านั้น

โซเครตีสไม่สะทกสะท้านต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและเขาไม่เคยขอความเห็นใจจากใครทั้งสิ้น ในที่สุดเขาถูกพิพากษาว่ามีความผิดตามข้อกล่าวหาเหล่านั้น และให้ฆ่าตัวตายโดยดื่มยาพิษในปี 399 ก่อนคริสตศักราช

ประชาชนส่วนใหญ่ทั้งในเวลานั้นและในเวลาต่อมามีความเห็นสอดคล้องกันว่าการกระทำนั้นไม่ยุติธรรมเลยเพราะเป็นการปฏิเสธเสรีภาพในการพูด แต่ฝ่ายตรงข้ามเห็นว่าโซเครตีสสมควรตายเพราะลูกศิษย์ทั้งหลายของเขาเกือบ

จะทำลายกรุงเอเธนส์อยู่แล้ว อย่างไรก็ตามความคิดอย่างมีอิสระเสรีและความกล้าหาญในการพูดการกระทำของเขาเป็นที่พึงพอใจของคนทั่วไป ลูกศิษย์คนสำคัญของเขาคือ เพลโต (ผู้ซึ่งต่อมากลายเป็นนักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ของโลก) ได้พยายามสานต่อความคิด ปรัชญา วิธีสอน และจุดประสงค์ของโซเครตีสเอาไว้ในหนังสือที่เพลโต เขียนขึ้น ซึ่งทำให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ในโอกาสต่อมา

วรวิทย์ วศินสรากร

บรรณานุกรม

บรรจง จันทรสา. ปรัชญากับการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

Hight, Gilbert. "Socrates," in **The New Book of Knowledge** v.17. New York: Grolier Inc., 1966.

Huxley, Sir Julian & others. **Growth of Ideas : Knowledge, Thought and Imagination.** New york, Garden City : Doubleday & Company Inc, 1965.